

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

ДОКЛАД

за актуализация на Композитния индекс

„Икономика на светло“

към м. октомври 2012

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“,
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България
и при никакви обстоятелства не може да се приема,
че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Този доклад съдържа направената към края на м. октомври 2012 г. актуализация на стойността на Композитния индекс „Икономика на светло“. В него са представени и коментирани новите стойности на различните показатели, формиращи Индекса и те са сравнени със стойностите от предходната актуализация, която е към м. април 2012.

Актуализацията на Композитния индекс е в резултат на промяна на входящите данни, от които той се изчислява. Всяка година до края на м. март НСИ публикува “предварителни” данни за икономиката на страната за предходната година. След това, до края на м. септември, се публикуват “окончателни” данни за предходната година. В следващите години могат да се публикуват и “ревизирани” данни за предходни години. В съответствие с този график на публикуване на официалните статистически показатели актуализация на Индекса се извършва два пъти годишно – първо през м. април с предварителните данни и после през м. октомври с окончателните и ревизираните.

Съвсем естествено, окончателните данни в редица случаи съвпадат с предварителните. Поради това, при актуализацията на Индекса, която се прави през м. октомври не всички показатели от статистическия компонент на Индекса се променят, а само тези, за които има нови данни. При настоящата актуализация на Индекса има нови данни, влизащи в методиката за изчисляване на показателите “ДДС” и “Външна търговия” (подпоказател Външна търговия с ЕС и подпоказател Външна търговия извън ЕС).

Също така, при настоящата актуализация няма промяна по отношение на социологическия компонент на Индекса, тъй като стойността на този компонент е в резултат на социологическо проучване,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

което се провежда веднъж в годината и то е отчетено при актуализацията през м. април 2012.

Новите данни, въз основа на които се актуализира стойността на Композитния индекс, водят до корекция в неговата стойност. При първото изчисляване на Индекса за 2011г., с предварителни данни, той показва стойност от 67.40. При пресмятане с окончателни данни за 2011 г. стойността на Индекса е 67.07. Новата, коригирана стойност има нарастване спрямо стойността на Индекса за 2010 г., която според предходната актуализация е 63.97, а според настоящата актуализация е 63.83. Разликата в стойността на Индекса за 2010 г. при първата и втората актуализация се дължи на това, че заедно с “окончателните” данни за 2011 г. са публикувани и “ревизирани” данни за някои от показателите за 2010 г.

Новите актуализирани стойности на Индекса, изчислени с окончателни данни, не се различават съществено от изчислените към м. април 2012 стойности с “предварителни данни”. Разликите са минимални. Поради това всички изводи по същество, направени при първото изчисляване на Индекса за 2011 г. и отразени в Доклада за актуализация на Индекса към м. април 2012 г. остават в сила. Просто сега те следва да се приемат като още по-достоверни, защото се основават на “окончателни” и “ревизирани” данни, а не на “предварителни”.

Повишаването на Индекса означава, че той регистрира “изсветляване” на икономиката за 2011 г. спрямо 2010 г. При това и двата компонента на Индекса – статистическият и социологическият нарастват. Статистическият компонент нараства от 33.84 на 34.80, а социологическият компонент от 29.99 на 32.28. Следователно намаляването на неформалната икономика се наблюдава както от обективните статистически данни, така и според преценката на бизнеса

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

(търговски дружества) и на активната част на населението (работници и служители).

Причините за този резултат могат да се търсят в две посоки. От една страна има определено засилване на мерките на правителството в борбата за намаляване на неформалната икономика, в резултат от повишената информираност на обществото и активната позиция на социалните партньори, провокирани в резултат от успешното изпълнение на проекта. Те безспорно са дали резултат. Има промени както в нормативна уредба, така и в практическото правоприлагане, които се коментират подробно по-долу в текста на доклада, отнасящ се към отделните показатели на Индекса. От друга страна вече повече от две години функционира Националният център за ограничаване и превенция на неформалната икономика, по проекта „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“ са проведени масирани национални и регионални медийни кампании, провеждат се обучения на работодатели, на работници и служители, публикуват се аналитични и информационни материали, поддържа се гореща телефонна линия и се предоставят консултации. Всичко това също е дало своя резултат.

Може да се очаква, че тази тенденция на изсветляване на икономиката ще си проличи още по-ясно при изчисляване на стойността на Индекса за 2012 г. Основанията за това са, че свързването онлайн на търговски обекти с Националната агенция за приходите¹ беше направено частично през 2011 г. и изцяло през 2012 г. Също така, възстановяването на митническото дознание² не обхваща цялата 2011 г.

¹ По оценки на Министерството на финансите тази мярка е разширила данъчната база за ДДС с 4.8 млрд. лева.

² Митническо дознание е съществувало в периода 2001-2006 г., а в края на 2011 е възстановено.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Въз основа на данните от отделните показатели на Индекса като най-разпространени прояви на неформалната икономика през 2011г. се очертават неиздаването на касови бонове в сферата на услугите, както и обществените поръчки, фиктивните трудови договори и митническите нарушения при търговията със страни, извън Европейския съюз.

1. Актуализирани данни

Данните, които са нови и в резултат на това се ревизират стойностите на Индекса, се отнасят за показател ДДС и за показател Външна търговия.

1.1. Показател ДДС

Приходите от ДДС на начислена основа са с ревизирани данни за 2010 г. и предварителни данни за 2011 г. Социални трансфери в натура, извършвани чрез пазарни производители – ревизирани данни за 2008 и 2010 г. и предварителни данни за 2011 г.

1.2. Показател Външна търговия

Подпоказател Външна търговия с ЕС

Ревизирани са данните за внос и износ с ЕС, докладвани от България, за 2010 и 2011 г. „Огледалните“ данни, докладвани от страните-партньори от ЕС, са ревизирани, за някои страни, до 2007 г. назад.

България има нова таблица „Ресурс-Използване“ – за 2008 г. Нормалната CIF надбавка, която се изчислява с помощта на тази таблица, за 2008 г. е 5,26 %. Тя е добавена към реда за изчисляване на усреднена нормална CIF надбавка за периода назад до 1999 г. и сваля стойността на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

този показател от 7,97 % на 7,58 %. Нови таблици „Ресурс-Използване“ имат и страните Германия (2008 г.), Финландия (2009 г.), Франция (2009 г.). За тях са добавени нови нормални СИФ надбавки за изчисляване на усреднената, с която се сравняват годишните данни.

Подпоказател Външна търговия извън ЕС

Има нови данни от страна на Македония за вноса и износа с България за периода от 2003 до 2000 г. назад. Турция е ревизирала данните си за 2011 г. Данните от страна на България за вноса от Украйна за 2011 г. са ревизирани.

Новата стойност за нормална СИФ надбавка за 2008 г. за България има отношения и към този подпоказател. Македония има нови таблици „Ресурс-Използване“ за 2008 и 2009 г. Това допълва реда с нормални СИФ надбавки и променя усреднения показател за тази страна.

Получените резултати за показателите от Индекса са изложени в Таблица 1. В нея, след наименованието на всеки показател, са показани по две числа. Те са претеглените стойности на показателя за 2010 г. и за 2011 г., изчислени съответно през април 2012 г. и през октомври 2012 г.

Таблица 1.

Сравнителна таблица между изчисленията прези април и октомври 2012 г.

Композитен индекс "Икономика на светло"					
Изчисления през април	2010	2011	Изчисления през октомври	2010	2011
Стойност на индекса	63,97	67,40	Стойност на индекса	63,83	67,07
	Претеглена стойност			Претеглена стойност	
Статистически компонент	33,98	35,13	Статистически компонент	33,84	34,80
Пари/Широки пари	10,53	10,97	Пари/Широки пари	10,53	10,97

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ДДС	12,45	12,30	ДДС	12,13	11,85
Неформално заети	3,80	4,04	Неформално заети	3,80	4,04
Акцизи	3,55	3,98	Акцизи	3,55	3,98
Тютюневи изделия	1,49	1,79	Тютюневи изделия	1,49	1,79
Алкохол	2,06	2,19	Алкохол	2,06	2,19
Външна търговия	3,65	3,84	Външна търговия	3,83	3,96
ЕС	2,86	2,82	ЕС	2,82	2,80
извън ЕС	0,79	1,02	извън ЕС	1,02	1,17
Социологически компонент	29,99	32,28	Социологически компонент	29,99	32,28
<i>Търговски дружества</i>	<i>17,11</i>	<i>18,92</i>	<i>Търговски дружества</i>	<i>17,11</i>	<i>18,92</i>
Пазар на труд	1,82	2,00	Пазар на труд	1,82	2,00
Работа без договори	0,97	1,09	Работа без договори	0,97	1,09
Работа с фиктивни договори	0,85	0,91	Работа с фиктивни договори	0,85	0,91
Реализация на продукцията	1,77	2,04	Реализация на продукцията	1,77	2,04
Външна търговия	2,22	2,33	Външна търговия	2,22	2,33
Избягване на данъци	2,15	2,31	Избягване на данъци	2,15	2,31
"Източване" на ДДС	2,16	2,38	"Източване" на ДДС	2,16	2,38
Обществени поръчки	2,04	1,98	Обществени поръчки	2,04	1,98
Разплащане в брой	1,71	2,05	Разплащане в брой	1,71	2,05
Между фирми	0,98	1,10	Между фирми	0,98	1,10
На работници и служители	0,73	0,95	На работници и служители	0,73	0,95
Наличие на система за качество	1,30	1,54	Наличие на система за качество	1,30	1,54
Дял на сивата икономика	1,93	2,27	Дял на сивата икономика	1,93	2,27

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
 Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

<i>Работници и служители</i>	12,88	13,36	<i>Работници и служители</i>	12,88	13,36
Пазар на труд	3,85	4,56	Пазар на труд	3,85	4,56
Основна работа без договори	1,10	1,22	Основна работа без договори	1,10	1,22
Основна работа с фиктивни договори	1,11	1,10	Основна работа с фиктивни договори	1,11	1,10
Допълнителна работа без договори	0,78	1,12	Допълнителна работа без договори	0,78	1,12
Допълнителна работа с фиктивни договори	0,85	1,13	Допълнителна работа с фиктивни договори	0,85	1,13
Пазар на потребителски блага	3,30	3,52	Пазар на потребителски блага	3,30	3,52
Стоки	2,03	2,37	Стоки	2,03	2,37
Услуги	1,27	1,14	Услуги	1,27	1,14
Избягване на данъци	5,73	5,28	Избягване на данъци	5,73	5,28

2. Статистически компонент

2.1. Промени в стойностите на отделните показатели

Групата от показатели, включени в статистическия компонент, се състои от общо седем показателя. От тях пет показателя нарастват през 2011 г., спрямо 2010 г., а два намаляват. Намаляващите показатели са “ДДС” и “Външна търговия – ЕС”. Спадането на техните стойности е относително малко и се компенсира от нарастването на стойностите на останалите пет показателя, така че в крайна сметка нетният резултат е повишаване на статистическия компонент.

Трябва да се има предвид, че и двата показателя, които намаляват, са изчислени въз основа на данни, които могат да претърпят ревизии

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

въбдеще. По-специално данните за ДДС на начислена основа могат да се ревизират до 2013 г. Данните от статистиката на външната търговия също традиционно се ревизират, както по отношение на търговията със страни от ЕС, така и със страни, извън ЕС. Освен това намалението на показателя “Външна търговия – ЕС” е толкова малко, че може да се каже, че е в рамките на статистическата грешка.

В същото време пет от седемте показателя на статистическата компонента на Индекса показват повишаване. Най-голямо повишаване (преди претегляне) бележи показателят “Външна търговия – извън ЕС”. Според новата му стойност има съществено намаляване на митническите измами при търговията със страни извън ЕС. Независимо от подобрението, този показател остава на най-ниското ниво от всички показатели от групата на статистическия компонент на Индекса и поради това следва да продължава да бъде следен с особено внимание.

Съществено подобрение има и в областта на акцизите, както за тютюневите изделия, така и за алкохолните продукти. Подобрението е особено голямо при акцизите за тютюневите изделия – показателят (след претегляне) нараства от 1.49 на 1.79. Макар, че показателят все още е под средното за цялата група статистически показатели, все пак има съществено “изсветляване” на търговията с тютюневи изделия. Този резултат се потвърждава и от други източници³.

Изсветлява и бранашът на алкохолните продукти – показателят (след претегляне) нараства от 2.06 на 2.19. Явно усилията на държавните

³ Според официалното изследване на Европейската комисия през 2010г. на всеки 100 продадени кутии 34 са без платени акциз и ДДС, докато за 2011г. нелегални са 22 кутии от 100. Алтернативни проучвания на цигарените компании сочат, че черният пазар е по-голям - 25-30% от общия, но въпреки това също отчитат намаление. (в. Капитал 12-18 май, 2012). Според проучване на AC Nielsen делът на потребяваните цигари без платен акциз е съответно по години 14.30%, 14.20%, 17.60%, 34.50%, 23.30%, 15.30% за периода 2007-2012 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

институции за повишаване на контрола дават резултат – беше приета нова нормативна уредба, изискваща инсталирането на контролни уреди при производителите, има засилени проверки при производителите и при търговците.

Подобряване на последните три показателя (“Външна търговия, извън ЕС”, “Акцизи – тютюневи изделия”, “Акцизи – алкохол”) като цяло може да се обясни с възстановяването на митническото дознание.

Показателят за “изсветляване” на неформалната заетост нараства (след претегляне) от 3.80 на 4.04, което индикира, че намалява броят на хората, работещи без трудови договори. Този извод се потвърждава и по друг начин – от аналогичните показатели в социологическата част на индекса, получени от анкетните проучвания.

По същия начин и нарастването на показателя “Пари/Широки пари” получава потвърждение от социологическия компонент на Индекса. Нарастването на този показател означава, че относително по-малко стават разплащанията в брой спрямо разплащанията по банков път – това се вижда и от показателите “Разплащане в брой – между фирми” и “Разплащане в брой – на работници и служители”, включени в анкетите с бизнеса.

2.2. Промени в стойността на статистическия компонент на Композитния индекс

След като се отчетат измененията на всички показатели, съставляващи статистическия компонент, средно-претеглената им стойност е 67.07. По този начин статистическият компонент като цяло

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

бележи ръст от 3.24 единици спрямо 2010 година. Т.е. статитическите данни показват “изсветляване” на икономиката като цяло.

3. Социологически компонент

3.1. Търговски дружества

Групата от показатели, отразяващи оценката на бизнеса, се състои от 11 показателя. От тях 10 показателя се покачват за 2011 г. спрямо 2010 година. Това означава, че според бизнеса има подобрене на икономическата среда от гледна точка на неформалната икономика – част от икономиката е изсветляла през 2011 година. Като цяло подкомпонента Търговски дружества в социологическия компонент на Композитния индекс нараства, след отчитане на тегловните коефициенти, от 17.11 на 18.92.

Подобрението е практически във всички компоненти – 10 от 11 показателя. Единствено влошаване се отчита в сферата на обществените поръчки – показателят намалява от 2.04 на 1.98. Според учстниците в анкетата проблемите са преди всичко в наличието на “нагласени” конкурси. Има известно подобряване по отношение на даването и приемането на подкупи, но то е минимално и не компенсира влошаването по отношение на “нагласените” конкурси.

Десетте показателя от групата на Търговските дружества, които повишават стойността си, нарастват в различна степен. С най-малко (преди претегляне) се повишава показателят за външната търговия. Т.е. мнението на бизнеса е, че има подобряване и в тази сфера, намаляват митническите измами и митническите нарушения, но това подобряване е относително малко. Тук обаче трябва да се има предвид и фактът, че за 2010 г. този

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

показател е с най-високата стойност от групата на Търговските дружества и поради това неговото нарастване е естествено да става по-бавно.

Най-съществено (преди претегляне) се подобрява показателят “Разплащане в брой – работници и служители”. Намаляване на разплащанията в брой се отчита изобщо – както между фирми, така и по отношение на възнагражденията на работниците и служителите. Обяснение за този резултат може да се търси в две посоки. От една страна са нормативно въведените количествени ограничения за разплащания в брой. От друга страна е намаляването, според анкетното проучване, на лицата, които работят без официални трудови договори. Това е резултат от съществените усилия на Инспекцията по труда и множеството нейни проверки, особено във високорискови браншове за работа без договори като строителството и ресторантьорството. Този извод се потвърждава и чрез показателя “Пазар на труд – работа без договори”, който също се повишава.

Пазарът на труд изсветлява, такъв извод се налага от повишаването на двата показателя – “Пазар на труд – работа без договори” и “Пазар на труд – работа с фиктивни договори”. Но това изсветляване не е равномерно – по отношение на фиктивните договори показателят се подобрява съществено по-малко и остава значително по-ниско в сравнение с показателя за работа без договори. Това означава, че вероятно много хора, които преди са били без трудови договори, сега имат официални договори, но те не отразяват действителните им взаимоотношения с работодателите, а са сключени при фиктивни, по-ниски условия. Т.е. има подобрене, има изсветляване в тази сфера като цяло, но то остава ограничено и част от проблемите просто са се изместили от едно място на друго.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Съществено се покачва и показателят, отразяващ мнението на бизнеса, за размера на сивата икономика като цяло. Според анкетата икономиката е “изсветляла” - това е естествено, след като за 10 от 11 показателя, в различни направления, бизнесът счита, че има “изсветляване”.

Интересен резултат показва сравнението между дескриптивните статистики на стойностите на показателите. За 2010 г. разликата между най-голямата и най-малката стойност на показателите (преди претегляне) е 27.53, а дисперсията на стойностите е 8.74. За 2011 г. разликата между най-голямата и най-малката стойност на показателите (преди претегляне) е 25.10, а дисперсията на стойностите е 7.72. Това показва, че според анкетираните неформалната икономика е станала по-“хомогенна”, в смисъл, че нейните различни аспекти се проявяват в по-равномерна степен и показват тенденция да се изравняват.

3.2. Работници и служители

Групата от показатели, отразяващи мненията на работниците и служителите, се състои от общо седем показателя. От тях четири показателя се покачват за 2011 г. спрямо 2010 година, а три показателя спадат. От трите показателя, които спадат, един – “Пазар на труд - основна работа с фиктивни договори” намалява (след претегляне) съвсем малко, с 0.1 единици, което е в рамките на статистическата грешка и не би следвало да се отчита като проблем. Другите два, от трите спадащи показателя, са “Пазар на потребителски блага – услуги” и “Избягване на данъци”.

Намалението на показателите, които спадат, обаче е значително по-малко от увеличението на останалите показатели и в резултат на това

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

нетният ефект е положителен. Т.е. като цяло има нарастване на подкомпонента Работници и служители в социологическия компонент на Композитния индекс - от 12.88 за 2010г. на 13.36 за 2012 година. Това означава, че според активната част на населението, също както и при бизнеса, има подобрене на икономическата среда от гледна точка на неформалната икономика. И според тази група анкетирани част от икономиката е “изсветляла” през 2011 година.

Двата показателя “Пазар на потребителски блага – услуги” и “Избягване на данъци” спадат (след претегляне) съответно с 0.13 и 0.45. Първият от тях “Пазар на потребителски блага – услуги” има аналог “Пазар на потребителски блага – стоки”, като и двата всъщност се отнасят до издаването на касови бонове. Според данните от анкетата има подобрене по отношение на издаването на касови бонове за стоки – съответният показател се повишава. В същото време има влошаване по отношение на издаването на касови бонове за услуги – показателят намалява. Този резултат от анкетите може да се обясни с задължителното въвеждане на онлайн връзка с НАП на касовите апарати на фирмите. Видимо тази мярка е дала ефект за стоките, докато няма ефект при услугите, поради по-малките възможности за проследимост на извършването на услуги и по-ниската степен на институционализация на предлаганите услуги. Така, в крайна сметка, коректното отчитане на оборотите в сферата на услугите остава проблемно – показателят не само спада за 2011г. спрямо 2010 г., но и има най-ниска стойност от всички показатели.

Другият показател, който бележи спадане, е “Избягване на данъци”. Въпреки спада той все пак остава показателят с най-висока стойност, както от групата на подкомпонента Работници и служители, така и от групата

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Търговски дружества. Поради това, макар спадът сам по себе си да е негативна индикация, все пак явлението не е тревожно. То може да се разглежда като вид реакция на продължаващата икономическа криза.

Съществено се подобряват индикаторите за работа без договори, както за основна работа, така и за допълнителна. Т.е. мнението на анкетираните работници и служители е, че през 2011 г. относително по-малко хора в сравнение с 2010 г. работят без официални договори. Това се потвърждава и от анкетите с Търговските дружества. Както е отбелязано в коментара към тази група индикатори, това се дължи на активната дейност на Инспекцията по труда особено по отношение на по-рисковите в това отношение браншове.

Сравнението между дескриптивните статистики на стойностите на показателите дава резултат, сходен на този при индикаторите от групата Търговски дружества. За 2010 г. разликата между най-голямата и най-малката стойност на показателите (преди претегляне) е 47.80, а дисперсията на стойностите е 15.72. За 2011 г. разликата между най-голямата и най-малката стойност на показателите (преди претегляне) е 44.83, а дисперсията на стойностите е 14.47. Това показва, че и според тази група анкетирани неформалната икономика е станала по-“хомогенна”, в смисъл, че нейните различни аспекти се проявяват в по-равномерна степен и показват тенденция да се изравняват.

3.3. Промени в стойността на социологическия компонент на Композитния индекс

За 2010 г. стойността на социологическия компонент на Композитния индекс, след прилагане на системата от тегла, е 29.99. След

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

актуализиране с новите данни от анкетите, за 2011 г. този компонент има стойност 32.28. Налице е по-висока стойност, има по-висока степен на „светла“ икономика за 2011, в сравнение с 2010 г. Това “изсветляване” е по мнението както на бизнеса, така и на работниците и служителите – подкомпонентът Търговски дружества нараства от 17.11 на 18.92, а подкомпонентът Работници и служители нараства от 12.88 на 13.36.

4. Промени в стойността на Композитния индекс Икономика на светло

Статистическият компонент на Индекса като цяло бележи ръст от 33.84 за 2010 г. на 34.80 за 2011 година. От своя страна социологическият компонент на Композитния индекс също нараства – от 29.99 за 2010 г. на 32.28 за 2011 година. По този начин Композитният индекс като цяло нараства с 3.24 единици и достига стойността 67.07. И статистическите данни и анкетните проучвания показват определено “изсветляване” на икономиката като цяло.

Причините за този резултат могат да се търсят в две посоки. От една страна има определено засилване на мерките на правителството в борбата за намаляване на неформалната икономика. Те безспорно са дали резултат. Има промени както в нормативна уредба така и в практическото правоприлагане, които са коментирани в текста. От друга страна вече повече от две години функционира Националният център за ограничаване и превенция на неформалната икономика, по проекта „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“ са проведени масирани национални и регионални медийни кампании, провеждат се обучения на работодатели, на работници и служители, публикуват се аналитични и

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

информационни материали, поддържа се гореща телефонна линия и се предоставят консултации. Всичко това също е дало своя резултат.

Независимо от постигнатите резултати, обаче, размерът на неформалната икономика остава голям. Като относителен дял спрямо размера на Брутния вътрешен продукт на страната той се оценява като най-голям измежду страните членки на ЕС и около два пъти по-голям от средния размер за ЕС като цяло.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България
и при никакви обстоятелства не може да се приема,
че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

